

**UCHWAŁA NR XXXV/210/14
RADY POWIATU W SUWAŁKACH**

z dnia 26 czerwca 2014 r.

**w sprawie uchwalenia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Suwalskim na lata
2014 - 2016.**

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 595, poz. 645, z 2014 r. poz. 379) oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135, poz. 154, poz. 866, poz. 1650), uchwala się, co następuje:

§ 1. Uchwala się Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Suwalskim na lata 2014 – 2016, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Suwałkach.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Sławomir Małachowski



**Powiat
Suwalski**

***POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
W POWIECIE SUWALSKIM
NA LATA 2014 - 2016***

I. WPROWADZENIE DO PROGRAMU	3
II. DIAGNOZA SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SUWALSKIM.....	6
1. Charakterystyka powiatu suwalskiego	6
2. Zasoby instytucjonalne i ludzkie.....	7
2. 1. Struktura systemu pieczy zastępczej	8
2. 2. Piecza zastępcza w Powiecie Suwalskim.....	9
2. 2. 1. Przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej	9
2. 2. 2. Liczba rodzin zastępczych	10
2. 2. 3. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze	11
2. 2. 4. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej	13
2. 2. 5. Wiek dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych.....	15
2. 2. 6. Struktura rodzin zastępczych	17
2. 3. Instytucjonalna piecza zastępcza	19
2. 4. Usamodzielnienie wychowanków	23
3. Podsumowanie danych odnoszących się do systemu pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim i jego ocena za lata 2011 – 2013:	24
4. Potrzeby powiatu w zakresie pieczy zastępczej:	25
III. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SUWALSKIM	29
1. Cele i priorytety programu	31
IV. HARMONOGRAM I LIMITY NA LATA 2014 – 2016.....	34
V. EWALUACJA I MONITORING REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ	37
VI. ZAKOŃCZENIE	38
WYKAZY WYKRESÓW, TABEL, RYSUNKÓW	39

I. WPROWADZENIE DO PROGRAMU

W dniu 1 stycznia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 135 j.t. ze zm.). W art. 180 pkt 1 ustawa stwierdza, że do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja trzyletnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Stąd też wynika konieczność opracowania wskazanego w ustawie programu rozwoju pieczy zastępczej dla Powiatu Suwalskiego. Obejmuje on okres lat 2014 – 2016 a ma na celu zapewnienie każdemu dziecku całkowicie lub częściowo pozbawionemu opieki rodziców, na ile będzie to możliwe w danej sytuacji, stabilnego i trwałego rodzinnego środowiska wychowawczego. Ustawa wyznacza perspektywę, zgodnie z którą ograniczeniu winna podlegać opieka instytucjonalna w formie dużych 30 osobowych domów dziecka na rzecz placówek małych, z liczbą dzieci nie przekraczającą 14 osób. Preferowanym kierunkiem rozwoju jest rodzicielstwo zastępcze w postaci przewidzianych ustawą rodzin zawodowych, niezawodowych i rodzin spokrewnionych.

Dotychczas podstawy prawne oraz podstawowe zasady funkcjonowania polskiego systemu pieczy nad dzieckiem regulowały m.in. następujące akty prawne:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.),
 - Konwencja o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, ze zm.),
 - ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r., poz. 788 j.t. ze zm.),
 - ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r., Nr 175, poz. 1362 ze zm.),
- oraz akty wykonawcze.

Ustawa o pomocy społecznej zawierała wprawdzie przepisy regulujące podstawowe kwestie związane z organizacją opieki nad dzieckiem i rodziną oraz wskazywała na potrzebę pracy z rodziną biologiczną i rozwój rodzinnych form opieki. Wymagała jednakże kolejnych nowelizacji dla wytworzenia mechanizmów, które pozwoliłyby zbudować w miarę spójny system wspierania rodziny i opieki nad dzieckiem i rodziną.

Dane statystyczne jak i prowadzone badania na temat dotychczas funkcjonujących rozwiązań w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną wskazują, że model ten obarczony był pewnymi wadami. Negatywnie ocenia się takie zjawiska jak:

1. wzrost wskaźnika liczby dzieci umieszczonych poza rodziną naturalną;
2. ukierunkowanie działań wyłącznie na dziecko, pomija się rodzinę – brak odpowiedniego wsparcia dla rodziny dziecka, a także rodziny zastępczej;
3. zubożała oferta pomocy środowiskowej dla rodziny zagrożonej lub będącej w kryzysie;

4. brak motywatorów skłaniających gminy do działań na rzecz pozostawienia dziecka w lokalnym środowisku rodzinnym;
5. nadmierna łatwość umieszczania dziecka poza rodziną i niejednokrotnie zbyt powolny proces decyzyjny dotyczący dalszych losów dziecka;
6. zbyt ograniczony wachlarz dostępnych form pieczy zastępczej, który w praktyce – w zdecydowanej większości przypadków – prowadzi do umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej;
7. zbyt mała liczba należycie przygotowanych niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych zawodowych;
8. pozorność rodzicielstwa zastępczego w odniesieniu do rodzin spokrewnionych z dzieckiem, dotyczy to sytuacji, w której na liczbę rodzin tego typu wpływa atrakcyjność świadczeń pieniężnych na dziecko powierzone spokrewnionej rodzinie zastępczej w porównaniu do wartości świadczeń rodzinnych kierowanych do rodzin biologicznych (zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych uzależnione od kryterium dochodowego);
9. dotychczasowe organizowanie i finansowanie polityki społecznej w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną w perspektywie jedynie uzyskania doraźnego efektu, bez mechanizmów strategicznych, które pozwalałyby na ewaluację skutków działań i ocenę skali przewidywanych oszczędności w kolejnych latach.

Opisane powyżej zjawiska, występujące w praktyce realizacji pieczy nad dzieckiem i rodziną, wskazują, że model ten i jego instrumenty wymagały zmiany. Nowy system, w zamiarze ustawodawcy, ma być odrębnym elementem polityki rodzinnej państwa, uregulowanym nowym, systemowym aktem prawnym, a nie tylko częścią ustawy o pomocy społecznej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na nowo reguluje tę problematykę. Korzysta przy tym z rozwiązań, które sprawdziły się poprzednio. Kładzie też dodatkowe akcenty na działania profilaktyczne ukierunkowane na rodziny zagrożone lub przeżywające trudności, budowanie mechanizmów pracy z rodziną biologiczną dziecka. Doprecyzowuje organizację systemu pieczy zastępczej oraz problematykę usamodzielnień pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.

Ustawa rozdziela funkcje gminy i powiatu w ten sposób, że w kompetencji gmin pozostaje praca z rodziną biologiczną dzieci umieszczonych w pieczy a funkcja powiatu polega na pracy z rodzinami zastępczymi. Zadaniem pieczy zastępczej realizowanej na szczeblu powiatu jest praca w ramach posiadanych kompetencji z dzieckiem umieszczonym w rodzinie lub pieczy instytucjonalnej.

Jak wcześniej wspomniano, ustawa wymusza opracowanie i realizację trzyletnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Program rozwoju pieczy zastępczej służy usystematyzowaniu i ukierunkowaniu działań, ustaleniu priorytetów i zakresu prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy w Powiecie Suwalskim. Harmonogram działań, zgodnie z wymogiem ustawy, określony jest na najbliższe 3 lata.

Dużą rolę ustawa przypisuje organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej. Organizatorem zostaje wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu. W Powiecie Suwalskim, zgodnie z Zarządzeniem Starosty Suwalskiego, jednostką organizacyjną realizującą zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR) z siedzibą w Suwałkach. W związku z tym w PCPR, od 1 lutego 2012 r. działa Zespół do spraw pieczy zastępczej realizujący zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz Samodzielne stanowisko do spraw świadczeń pieczy zastępczej – rodzinnych i instytucjonalnych.

W niniejszym programie na wstępie została przedstawiona diagnoza/ocena systemu pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim. Ilustruje ona funkcjonowanie pieczy zastępczej typu rodzinnego jak i instytucjonalnego. Poza tym w diagnozie zwrócono uwagę na problematykę usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz wskazano instytucjonalne zasoby wsparcia i pomocy dla dzieci i rodzin zamieszkujących Powiat Suwalski.

W kolejnych rozdziałach zostały określone kierunki działań, które mają przyczynić się do sprawnego funkcjonowania systemu w Powiecie Suwalskim wraz z harmonogramem realizacji zaplanowanych działań.

Program zawiera również zagadnienia dotyczące ewaluacji i monitoringu. Pozwolą one na dokonanie oceny całości prowadzonych działań.

II. DIAGNOZA SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SUWALSKIM

1. Charakterystyka Powiatu Suwalskiego

Powiat Suwalski położony jest w północno – wschodniej części Polski w województwie podlaskim. Został on utworzony w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej. Siedzibą powiatu jest miasto Suwałki. Terytorialnie obejmuje on dziewięć gmin wiejskich: Bakalarzewo, Filipów, Jeleniewo, Przerośl, Raczki, Rutka - Tartak, Suwałki, Szypliszki i Wiżajny o łącznej powierzchni 1307,31 km², zaś liczba ludności wynosi 36120 mieszkańców – wg stanu na koniec grudnia 2012 roku.

W tabeli nr 1 przedstawiono zestawienie danych obrazujących powierzchnie poszczególnych gmin i ich ludności, wg stanu na 31 grudnia 2012 r. Wszystkie gminy na terenie powiatu mają charakter wiejski. Większość miejscowości znajdujących się na terenie Powiatu Suwalskiego zamieszkuje więcej mężczyzn niż kobiet. Najwięcej osób na 1 km² odnotowano w gminie Raczki. Natomiast najmniej w gminach: Wiżajny i Jeleniewo.

Tabela 1. Powierzchnia i ludność Powiatu Suwalskiego na dzień 31 grudnia 2012 r.

Powiat Suwalski	Powierzchnia w km ²	Ludność				Kobiety na 100 mężczyzn
		Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Na 1 km ²	
Bakalarzewo (gmina wiejska)	123,01	3077	1591	1486	25	93
Filipów (gmina wiejska)	150,35	4524	2339	2185	30	93
Jeleniewo (gmina wiejska)	131,84	3162	1634	1528	24	93
Przerośl (gmina wiejska)	123,84	3059	1560	1499	25	96
Raczki (gmina wiejska)	142,25	6071	3068	3003	43	98
Rutka Tartak (gmina wiejska)	92,32	2470	1266	1204	27	95
Suwałki (gmina wiejska)	264,82	7252	3645	3607	28	99
Szypliszki (gmina wiejska)	156,55	3946	2008	1938	26	97
Wiżajny (gmina wiejska)	122,59	2463	1260	1203	20	96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych przez Urząd Statystyczny, stan na 31 grudnia 2012 roku.

Na terenie Powiatu Suwalskiego, od stycznia 1999 r. funkcjonuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie z siedzibą w Suwałkach przy ulicy Świerkowej 60. PCPR realizuje od początku powołania realizował zadania z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną. Wraz ze zmianą regulacji prawnych od stycznia 2012 r. PCPR realizuje te zadania już w ramach ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 135 j.t. ze zm.).

Realizując zadania wynikające z w/w ustawy PCPR współpracuje z ośrodkami pomocy społecznej na terenie powiatu oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny.

Na terenie Powiatu Suwalskiego funkcjonuje jedna placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego (Nowa Pawłówka 1, 16-427 Przerośl), Warsztat Terapii Zajęciowej w Filipowie (Pl. Stefana Batorego 25, 16-424 Filipów), Ośrodek Interwencji Kryzysowej z siedzibą w Suwałkach, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie z siedzibą w Suwałkach, Hostel przy Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Osób Doświadczających Przemocy w Rodzinie z siedzibą w Dowspudzie, Ośrodek Wsparcia w Lipniaku (Lipniak 3; 16 – 402 Suwałki) oraz utworzony ostatnio Zakład Aktywności Zawodowej SOWA (Lipniak 3; 16 – 402 Suwałki)..

W powiecie utworzonych jest 53 rodziny zastępcze w tym 33 rodziny spokrewnione, 19 niezawodowych oraz 1 zawodowa.

2. Zasoby instytucjonalne i ludzkie.

Art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej brzmi: ***Małżeństwo, jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.***

Zapis ten, obok innych zawartych w akcie podstawowym, jakim jest konstytucja, wyznacza naturalny porządek prawny w Polsce. Za podstawową komórkę społeczną uznaje się rodzinę, która jest fundamentem dla osiągania ładu społecznego i harmonijnego rozwoju. To właśnie w niej kształtują się emocje, współdziałanie, odpowiedzialność, interakcje czy role, które wpływają na dorosłe życie jednostek. Różnego typu problemy pojawiające się w rodzinie mogą być podstawą do powstawania negatywnych zjawisk jak: wykluczenie społeczne, dysfunkcje w postaci alkoholizmu, bezrobocia, chorób, zaniedbań w sprawach opiekuńczo wychowawczych, na skutek których zagrożone bywa nie tylko bezpieczeństwo dziecka, jego dobro czy możliwości rozwoju ale wręcz życie.

Współczesne rodziny są bardzo zróżnicowane. Obok tych, które zapewniają potomstwu komfort psychiczny i bytowy, istnieją także rodziny, jak się okazuje, niezdolne do samodzielnego stworzenia dzieciom elementarnych warunków bytowych czy zapewnienia bezpieczeństwa. W rodzinach tych, jak uczy doświadczenie, z reguły występują poważne zaburzenia kontaktów emocjonalnych. Więzy jej członków najczęściej są osłabione a dzieci boleśnie przeżywają wyobcowanie związane niejednokrotnie z poczuciem odrzucenia. Niestety sytuacje takie nie należą do rzadkości. Dodatkową trudnością jest fakt, że rodzice biologiczni nie widzą własnych zaniedbań, nie chcą korzystać z oferowanych form instytucjonalnego wsparcia, co w efekcie prowadzić może do pogłębienia występujących dysfunkcji.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie z siedzibą w Suwałkach, jak wcześniej wspomniano, pełni zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim. Centrum dysponuje bazą lokalową oraz kadrową. Są to zatrudnieni specjaliści z wieloletnim doświadczeniem. Ponadto Centrum, w zależności od występujących potrzeb, prowadzi systematyczną współpracę z wieloma instytucjami. PCPR jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Realizuje zadania z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013, poz. 182 j.t., ze zm.), ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r., poz. 135 j.t. ze zm.), ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr. 180, poz. 1493, ze zm.) oraz ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 ze zm.).

Przy PCPR z funkcjonują również Ośrodek Interwencji Kryzysowej z siedzibą w Suwałkach, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy wraz z Hostelem realizujący zadania z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

2. 1. Struktura systemu pieczy zastępczej

W oparciu o Ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyodrębnić można następujący schemat działań w stosunku do dziecka i rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej:

I. Wspieranie rodziny

A. Zaangażowane podmioty:

1. Instytucje i podmioty w tym asystent rodziny;
2. Placówki wsparcia dziennego;
3. Rodziny wspierające.

B. Formy:

1. Praca z rodziną (konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacje, usługi dla rodzin z dziećmi, pomoc prawna, grupy wsparcia, specjalistyczne warsztaty);
2. Pomoc w opiece i wychowaniu (placówki wsparcia dziennego: opiekuńcze, specjalistyczne, pracy podwórkowej).

II. System pieczy zastępczej (organizuje powiat)

A. Rodzinna:

Formy:

- rodzina zastępcza (spokrewniona, niezawodowa, zawodowa w tym: zawodowa pełniącą funkcje pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna);
- rodzinny dom dziecka.

B. Instytucjonalna

Formy:

- placówki opiekuńczo – wychowawcze (socjalizacyjne, interwencyjne, specjalistyczno – terapeutyczne, rodzinne);
- regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne;
- interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Do głównych zadań własnych realizowanych przez powiat w zakresie systemu pieczy zastępczej należy zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a także organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia.

2. 2. Piecza zastępcza w Powiecie Suwalskim

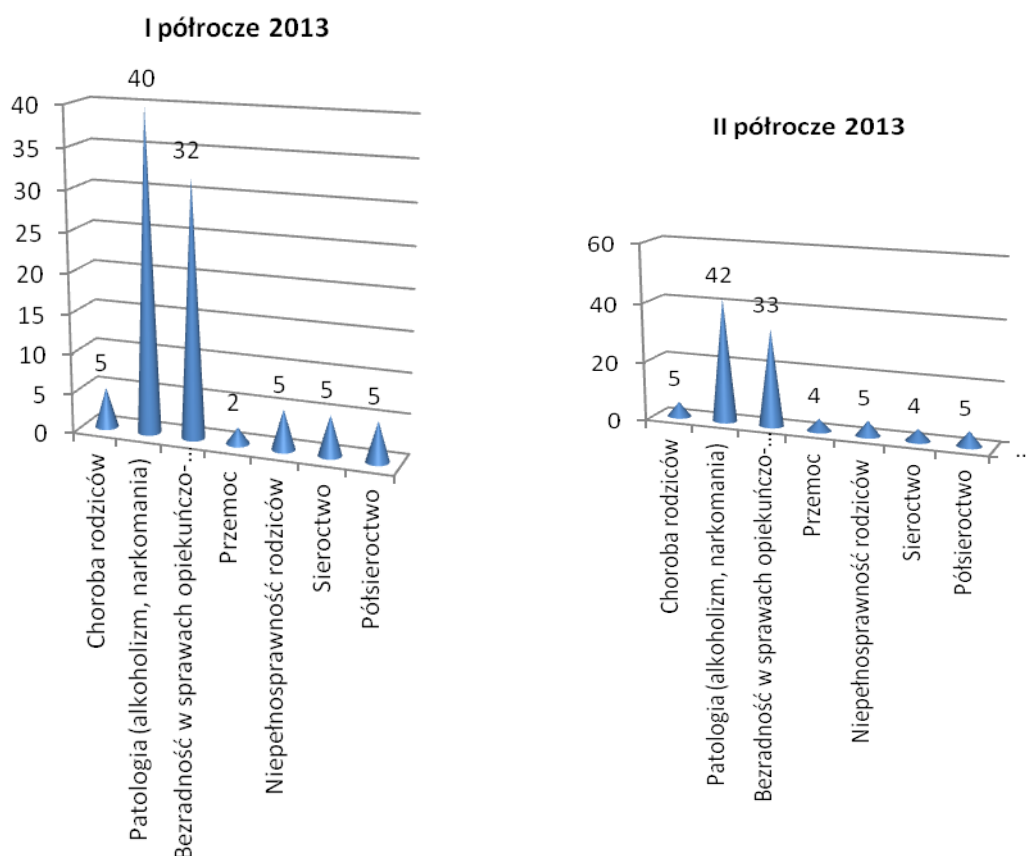
Poniżej dokonano analizy dotyczącej funkcjonowania w Powiecie Suwalskim rodzin zastępczych, placówki opiekuńczo – wychowawczej oraz usamodzielniania wychowanków z rodzin zastępczych w latach 2011 – 2013.

2. 2. 1. Przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej

Na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za 2013 rok sporządzonego przez PCPR z siedzibą w Suwałkach wywnioskować można, iż najczęstszymi przyczynami umieszczania dzieci w systemie pieczy zastępczej na terenie Powiatu Suwalskiego są:

- patologia (alkoholizm, narkomania),
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- sieroctwo,
- półsieroctwo,
- choroba rodziców,
- przemoc,
- niepełnosprawność rodziców.

Wykres 1. Przyczyny umieszczania i liczba dzieci w pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim w roku 2013.



Źródło: Dane ze sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za 2013 rok.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie liczby rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w Powiecie Suwalskim.

2. 2. 2. Liczba rodzin zastępczych

Tabela 2. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w Powiecie Suwalskim w latach 2011 – 2013.

Lata	Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych i umieszczonych w nich dzieci	Liczba rodzin niespokrewnionych	Liczba rodzin niezawodowych	Liczba rodzin zawodowych	POW
2011	48 (94 dzieci)	6 (11 dzieci)		1 (5 dzieci)	33 dzieci 15 z terenu powiatu
2012	34 (66 dzieci)		17 (28 dzieci)	1 (5 dzieci)	39 dzieci 11 z terenu powiatu
2013	33 (59 dzieci)		19 (38 dzieci)	1 (5 dzieci)	42 dzieci 14 z terenu powiatu

Źródło: Dane PCPR w Suwałkach – opracowano dla potrzeb niniejszego dokumentu.

Jak wynika z powyższej tabeli w Powiecie Suwalskim w ostatnich latach liczba rodzin utrzymuje się na stałym poziomie. Występują tylko niewielkie zmiany, co do ich liczby. Przeważająca większość rodzin zastępczych to rodziny spokrewnione z dzieckiem zazwyczaj w osobach dziadków (ponad 49,06%). W drugiej kolejności są to krewni w linii bocznej np. ciocia lub wujek (22,64%) następnie osoby niespokrewnione (15,09%) dopiero na czwartym miejscu starsze rodzeństwo (13,21%).

Tabela 3. Stopień pokrewieństwa pomiędzy dzieckiem a rodziną zastępczą w roku 2013.

Stopień pokrewieństwa pomiędzy dzieckiem a rodziną zastępczą	
Rodzice zastępczy	Liczba rodzin
Rodzeństwo	7
Krewni w linii bocznej np. ciocia lub wuj	12
Dziadkowie	26
Osoby niespokrewnione	8
Razem	53

Źródło: Dane PCPR w Suwałkach – opracowano dla potrzeb niniejszego dokumentu.

W roku 2013 liczba dziadków zajmujących się dziećmi pozbawionymi opieki wynosiła 26. Kolejną grupę opiekunów stanowili krewni w linii bocznej (12), rodziny niespokrewnione (8) oraz rodzeństwo (7).

2. 2. 3. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze

Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem

Tabela 4. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem w latach 2011 – 2013.

Rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem		2011	2012	2013
- ogółem		48	34	33
Rodziny z przyjętymi dziećmi	1 dziecko	19	13	16
	2 dzieci	17	13	12
	3 dzieci	6	5	2
	4 dzieci	3	2	2
	5 dzieci	2	1	1
	6 dzieci	1	0	0

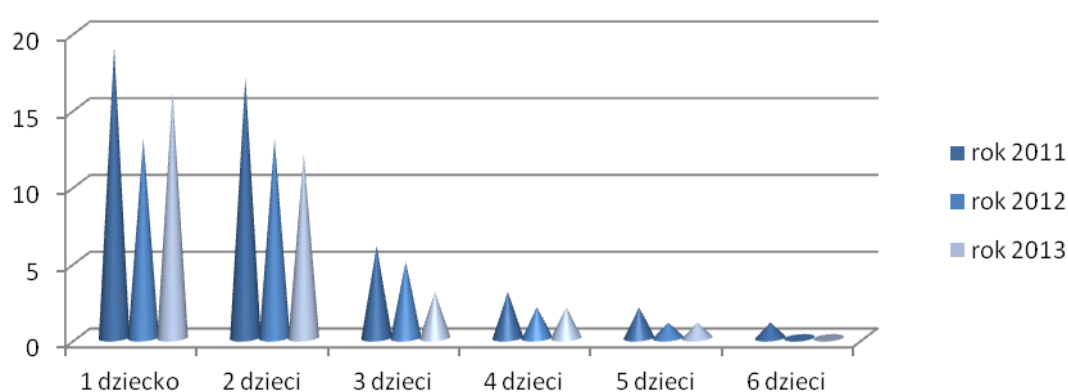
Źródło: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

W roku 2013 na terenie Powiatu Suwalskiego funkcjonowały 33 rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem. Liczba dzieci przyjmowanych przez tego typu rodziny na przełomie 2011 –

2013 utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Analizując dane z tabeli 4 należy pamiętać, iż od stycznia roku 2012 część rodzin, która jeszcze w roku 2011 miała status rodziny spokrewnionej (odnosi się to do krewnych: wujkowie i ciocie) uzyskała status rodzin niezawodowych. Zatem obserwowane w tabeli dosyć znaczące różnice, co do liczby rodzin wynikają jedynie ze zmiany prawnej kwalifikacji rodzin wprowadzonych ustawą o pieczy zastępczej.

Dane statystyczne wskazują, że najczęściej do rodzin zastępczych trafiają dzieci pojedyncze bądź też dwójka rodzeństwa. Dużo mniej jest rodzin zastępczych z trojgiem dzieci. Natomiast do wyjątków należą sytuacje, gdzie do pieczy rodzinnej trafia pięcioro lub więcej rodzeństwa.

Wykres 2. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem w latach 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl)

Rodziny zastępcze niezawodowe

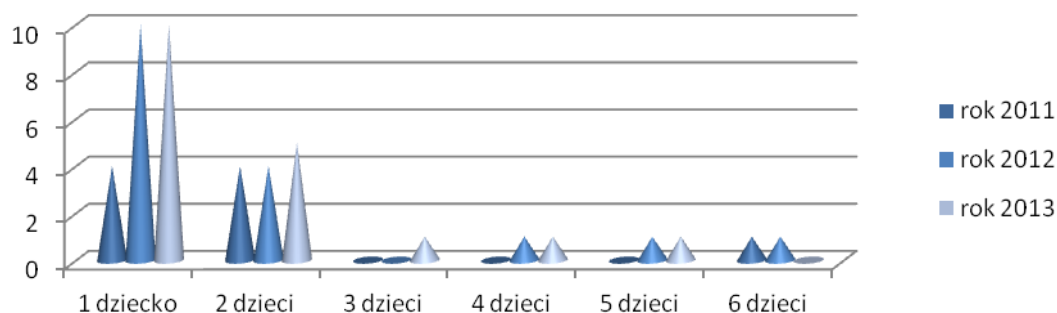
Zastosowanie tej samej, co wyżej, analizy do rodzin zastępczych niezawodowych, z uwzględnieniem zmiany ustawowej wprowadzonej od stycznia 2012 roku, wskazuje na podobną tendencję, jaką obserwowaliśmy w odniesieniu do rodzin spokrewnionych z dzieckiem. Ogólna liczba tych rodzin pozostaje na zbliżonym poziomie z lekką tendencją wzrostową. Podobnie rzecz ma się z liczbą dzieci, które w tych rodzinach pozostają.

Tabela 5. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem, niezawodowe i zawodowe w latach 2011 – 2013.

Rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem – ogółem (zawodowe i niezawodowe)		2011	2012	2013
		6	17	19
Rodziny z przyjętymi dziećmi	1 dziecko	4	10	10
	2 dzieci	1	4	5
	3 dzieci	0	0	1
	4 dzieci	0	1	1
	5 dzieci	0	1	2
	6 dzieci	1	1	0

Źródło: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Wykres 3. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem, niezawodowe i zawodowe w latach 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Jak widzimy z wykresu w przypadku rodzin niezawodowych i zawodowych również dominują rodziny z jednym dzieckiem bądź rodzeństwem dwojga. Rodziny z większą liczbą dzieci stanowią niewielki odsetek w odniesieniu do całkowitej ich liczby.

2. 2. 4. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej

Funkcje rodziny zastępczej, po uprzednim spełnieniu określonych w ustawie „O wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej” wymogów kwalifikacyjnych, pełnić mogą zarówno osoby samotne jak i małżeństwa. Na przełomie lat 2011 – 2013 w pełnieniu tej funkcji przeważały małżeństwa. Przedziałem wiekowym, wśród małżeństw pełniących funkcje rodziny zastępczej, w którym była największa liczba osób, był przedział powyżej 60 roku życia. Nieco mniejsza liczba rodziców zastępczych mieściła się w przedziale wiekowym od 51 do 60 roku życia. Z kolei najmniej osób pełniących funkcję rodziny zastępczej spokrewnionej zaliczało się do grupy wiekowej do 21 lat.

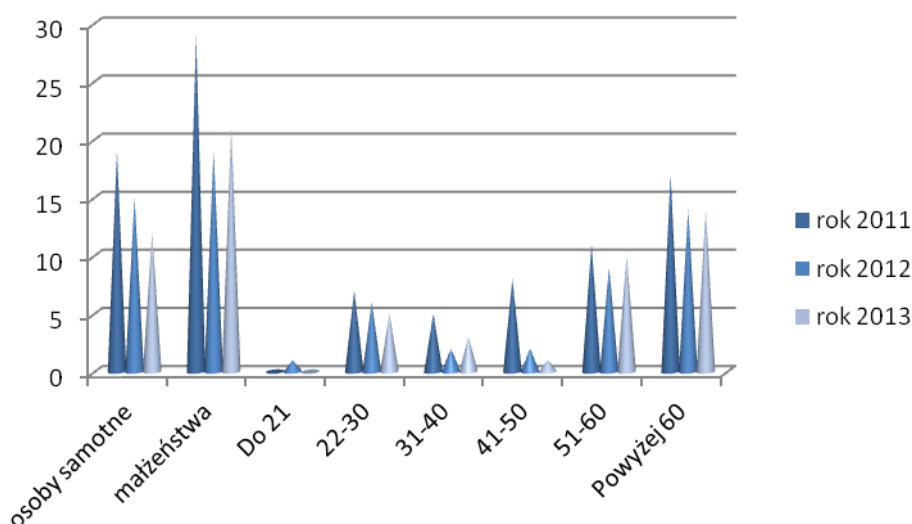
Stan ten wydaje się być zrozumiały zwłaszcza w kontekście analizy przyczyn orzekania o pieczy zastępczej przez sądy. Dzieje się tak, że najczęściej dziadkowie przejmują opiekę nad wnukami w sytuacji, gdy małżeństwa ich dzieci rozpadają się z racji na dysfunkcje lub niewydolność w sprawach opiekuńczo wychowawczych. Z kolei rodziną zastępczą dla młodszego rodzeństwa zostaje rodzeństwo starsze w wieku do 21 lat tylko w wyjątkowych sytuacjach, gdy nie sposób wskazać innych kandydatów na rodzinę zastępczą.

Tabela 6. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej spokrewnionej z dzieckiem w latach 2011 – 2013.

		2011	2012	2013
Osoby pełniące funkcję rodziny zastępczej	osoby samotne	19	15	12
	małżeństwa	29	19	21
	Do 21	0	1	0
	22-30	7	6	5
	31-40	5	2	3
	41-50	8	2	1
	51-60	11	9	10
	Powyżej 60	17	14	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Wykres 4. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej spokrewnionej z dzieckiem w latach 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

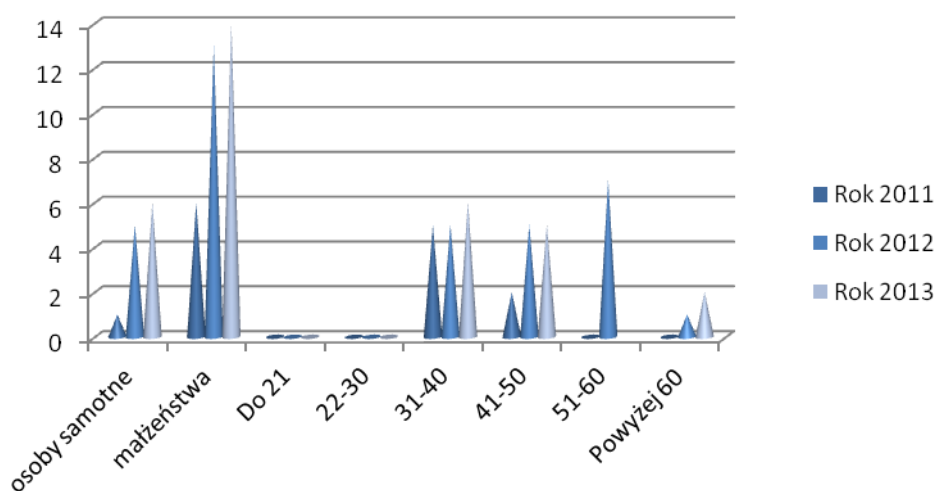
W grupie osób, które pełniły funkcję rodziny zastępczej niespokrewnionej z dzieckiem, niezawodowej i zawodowej, na przełomie lat 2011 – 2013, przeważały również małżeństwa. Do pełnienia funkcji rodziny niespokrewnionej, niezawodowej i zawodowej, najczęściej skłaniały się osoby z 3 przedziałów wiekowych: 31 – 40 lat, 41 – 50 lat, 51 – 60 lat. Dominujący był udział osób w przedziale wiekowym 51 – 60 lat.

Tabela 7. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej niespokrewnionej z dzieckiem, niezawodowej i zawodowej w latach 2011 – 2013.

		2011	2012	2013
Osoby pełniące funkcję rodziny zastępczej	osoby samotne	1	5	6
	małżeństwa	6	13	14
	Do 21	0	0	0
	22-30	0	0	0
	31-40	5	5	6
	41-50	2	5	5
	51-60	0	7	7
	Powyżej 60	0	1	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Wykres 5. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej niespokrewnionej z dzieckiem, niezawodowej i zawodowej w latach 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

2. 2. 5. Wiek dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych.

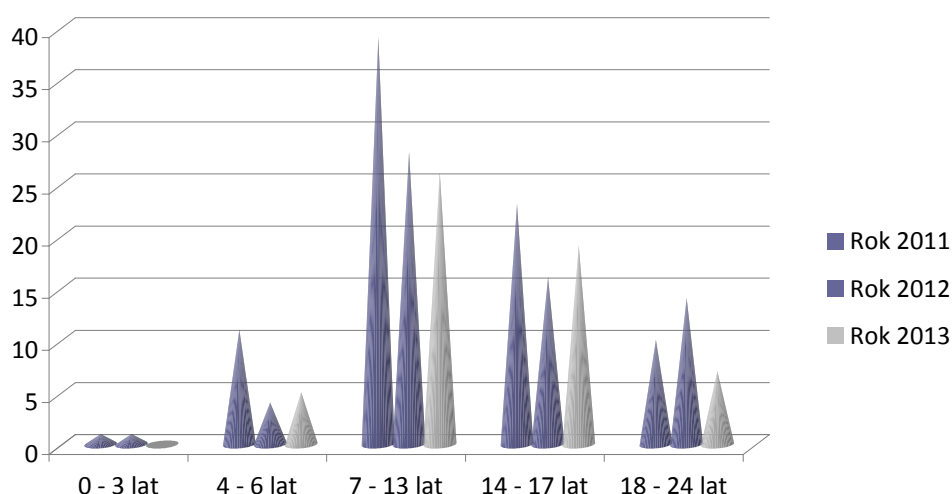
Kolejną kategorią, na jaką należy zwrócić uwagę, jest wiek dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych. W przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych dominującymi przedziałami wiekowymi są: 7 – 13 lat, 14 – 17 lat. Liczba dzieci umieszczona w rodzinach spokrewnionych, a posiadająca orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, była w miarę stabilna i utrzymywała się na poziomie 5 – 9 dzieci posiadających orzeczenie w danym roku. Rok 2011 okazał się rekordowym rokiem pod względem liczby dzieci, które zostały umieszczone w rodzinie zastępczej po raz pierwszy. W roku tym umieszczono po raz pierwszy w rodzinnej pieczy zastępczej 8 dzieci, czyli niemalże o połowę więcej dzieci niż w latach następnych.

Tabela 8. Informacje na temat dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem na przełomie lat 2011 – 2013.

Dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem (od 0 do 24 lat)		2011	2012	2013
W wieku lat	0-3	1	1	0
	4-6	11	4	5
	7-13	39	28	26
	14-17	23	16	19
	18-24	10	14	7
	Sieroty	5	13	8
Posiadające orzeczenie o niepełnosprawności albo o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (wydane przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności)		9	9	5
Dzieci, które po raz pierwszy zostały umieszczone w rodzinie zastępczej w ciągu roku sprawozdawczego		8	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Wykres 6. Wiek dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem na przełomie lat 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Z kolei w rodzinach niespokrewnionych z dzieckiem, niezawodowych i zawodowych w porównaniu do rodzin spokrewnionych liczba dzieci była znacznie mniejsza i wahała się w granicach 6 – 19. W tej formie pieczy zastępczej przeważały dzieci w wieku 7 – 13 lat. Liczba dzieci umieszczona w rodzinach niezawodowych i zawodowych, a posiadająca orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, była niezmienna i utrzymywała się na poziomie 3 dzieci posiadających orzeczenie w danym roku. Rok 2013 był też rokiem, w którym została umieszczona największa liczba dzieci, które trafiły do rodziny

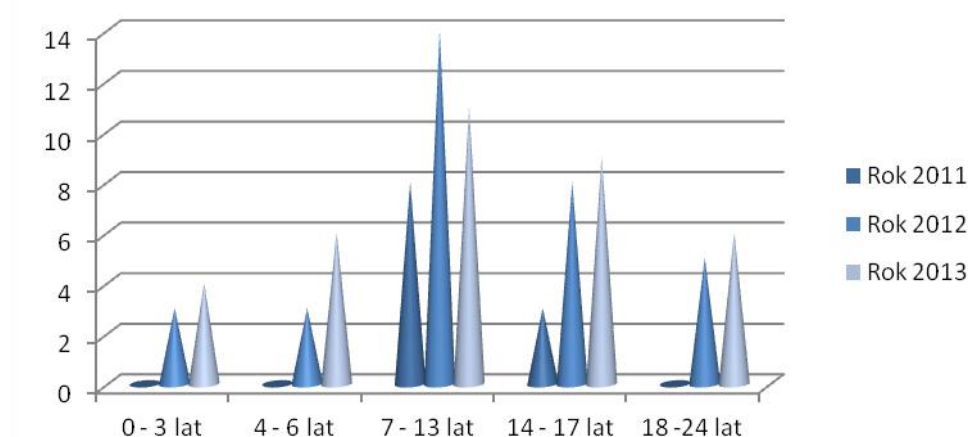
zastępczej po raz pierwszy. W 2011 roku nie umieszczono dzieci we wskazanych typach rodzin, w 2012 roku takich dzieci było 6 natomiast w roku 2013 liczba ta wzrosła do 7.

Tabela 9. Informacje o wieku dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem, niezawodowych i zawodowych na przełomie lat 2011 – 2013.

Dzieci w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem, niezawodowych i zawodowych (od 0 do 24 lat)		2011	2012	2013
W wieku lat	0-3	0	3	4
	4-6	0	3	6
	7-13	8	14	11
	14-17	3	8	9
	18-24	0	5	6
	Sieroty	5	2	1
Posiadające orzeczenie o niepełnosprawności albo o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (wydane przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności)		3	3	3
Dzieci, które po raz pierwszy zostały umieszczone w rodzinie zastępczej w ciągu roku sprawozdawczego		0	6	7

Źródło: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

Wykres 7. Wiek dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem niezawodowych i zawodowych na przełomie lat 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne na podstawie: PS – 02 sprawozdanie rodzin zastępczych Główny Urząd Statystyczny (www.stat.gov.pl).

2. 2. 6. Struktura rodzin zastępczych

Dane odnoszące się do Powiatu Suwalskiego wskazują, że funkcje rodziców zastępczych w dużej mierze sprawowane są przez rodziny pełne. Zarówno wśród rodzin spokrewnionych z dzieckiem jak i rodzin niezawodowych i zawodowych stanowią one ponad 60% wszystkich rodzin. W przypadku, gdy sąd ustanawiał rodziną zastępczą pojedynczą, w niemal 90% przypadków

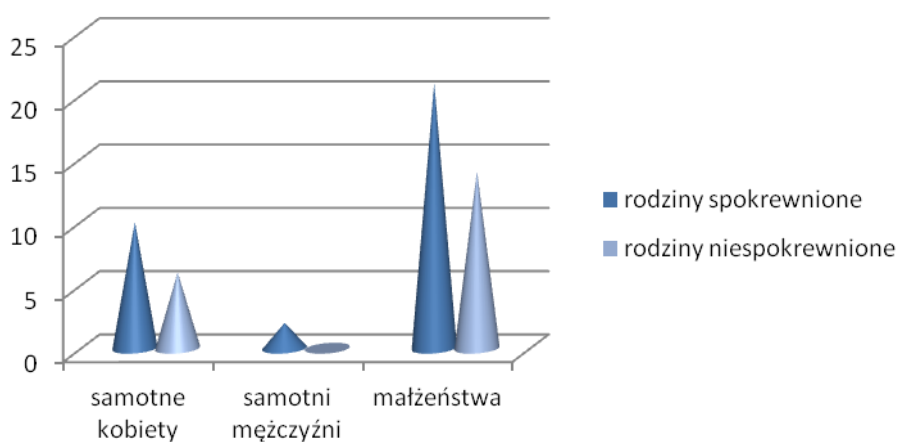
orzeczenia te odnosiły się do kobiet. W roku 2013 w Powiecie Suwalskim jedynie 2 mężczyzn samotnie pełniło funkcję rodziny zastępczej. Omawiane dane zawarte są w tabeli 10.

Tabela 10. Rodzice zastępczy w 2013 roku.

Rodzice zastępczy					
Rodziny spokrewnione			Rodziny niezawodowe i zawodowe		
Osoby samotne		Rodziny pełne	Osoby samotne		Rodziny pełne
Kobiety	Mężczyźni		Kobiety	Mężczyźni	
10	2	21	6	0	14

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 8. Osoby pełniące funkcje rodzin zastępczych w 2013 roku.



Źródło: Opracowanie własne.

Dzieci z Powiatu Suwalskiego umieszczane są również w rodzinach zastępczych mieszkających na terenie innych powiatów. Poniższa tabela obrazuje liczbę dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych znajdujących się poza Powiatem Suwalskim. Decydujące zdanie o miejscu umieszczenia dziecka należy ostatecznie do sądu rodzinnego. Rodziny zastępcze znajdujące się poza Powiatem Suwalskim najczęściej okazują się być spokrewnione z dzieckiem trafiającym do pieczy zastępczej.

Tabela 11. Liczba umieszczonych dzieci w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów w 2013 rok.

Powiat	Liczba umieszczonych dzieci w placówkach na terenie innych powiatów
Miasto Suwałki	17 dzieci
Gołdapski	6
Miast Koszalin	4
Mrągowski	4
Sejneński	2

Źródło: Opracowanie własne.

2. 3. Instytucjonalna piecza zastępcza

Po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej jest kierowane do placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Na terenie Powiatu Suwalskiego istnieje 1 placówka opiekuńczo – wychowawcza typu socjalizacyjnego: Dom Dziecka, Nowa Pawłówka 1; 16 – 427 Przerośl. Placówka ta funkcjonuje od 1997 r. Jej zadaniem jest zapewnienie całodobowej, ciągłej opieki nad dziećmi pozbawionymi trwale lub okresowo opieki własnej rodziny. Placówka prowadzi działania terapeutyczne, interwencyjne skierowane na dziecko i rodzinę naturalną. Placówka położona jest na obrzeżach Suwalskiego Parku Krajobrazowego w małej wsi Nowa Pawłówka, w odległości 20 km od Suwałk. Dom Dziecka dysponuje 30 miejscami.

Trafiające do placówki dzieci nie są rozdzielane na grupy wiekowe. Rodzeństwo zamieszkuje razem. W zależności od liczebności, rodzeństwa otrzymują do swojej dyspozycji pokój lub dwa. Dzięki temu podtrzymywane są więzi rodzinne, a rodzeństwo uczy się wzajemnej odpowiedzialności względem siebie.

Przebywające w placówce dzieci uczone są samodzielności i samoobsługi w zakresie utrzymywania porządku w pokojach, aneksach kuchennych i świetlicach. W czasie wolnym wychowankowie wraz z wychowawcami przygotowują proste posiłki, desery, pieką ciasta w aneksach kuchennych, które mają do swojej dyspozycji. Starsi wychowankowie przed usamodzielnieniem się z placówki uczą się pisania podań, załatwiania różnych spraw w urzędach, obsługi kont bankowych i umiejętności korzystania z bankomatów, wypełniania przekazów pocztowych i opłacania rachunków.

Potrzeby dzieci przebywających w placówce są bardzo duże. Na podstawowe funkcjonowanie placówki środki finansowe zabezpiecza organ prowadzący, czyli Powiat Suwalski. Jednakże brakuje środków finansowych na wypoczynek letni, czy też udział wychowanków w zajęciach zorganizowanych poza placówką. Środki te są niejednokrotnie organizowane przez dyrekcję placówki dzięki współpracy ze sponsorami, sądem lub fundacjami w Polsce i spoza granic kraju.

W 2013 roku w placówce przebywało, w ujęciu całorocznym, 42 wychowanków.

Tabela 12. Liczba dzieci przebywających w Domu Dziecka w Pawłowie Nowej latach 2011-2013.

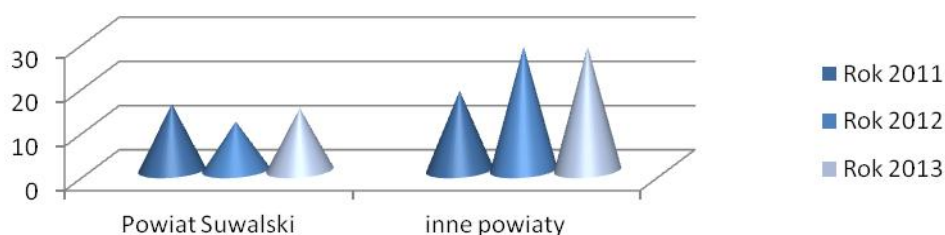
Rok	2011	2012	2013
Dom Dziecka w Pawłowie Nowej	33	39	42

Źródło: Opracowanie własne.

W pierwszej kolejności do placówki przyjmowane są dzieci zamieszkujące teren Powiatu Suwalskiego. W dalszej z innych powiatów.

W ostatnich trzech latach większość umieszczonych w placówce dzieci pochodzi spoza terenu Powiatu Suwalskiego. Pochodzą one m. in. z powiatów: augustowskiego, kolneńskiego, gorzowskiego, węgorzewskiego, tarnogórskiego, piskiego, grajewskiego, kętrzyńskiego, bartoszyckiego, miasta Piła i Zielonej Góry. Poniżej (wykres 10) przedstawiono pochodzenie (uwzględniono miejsce stałego zamieszkania) wychowanków przebywających w placówce w latach 2011-2013.

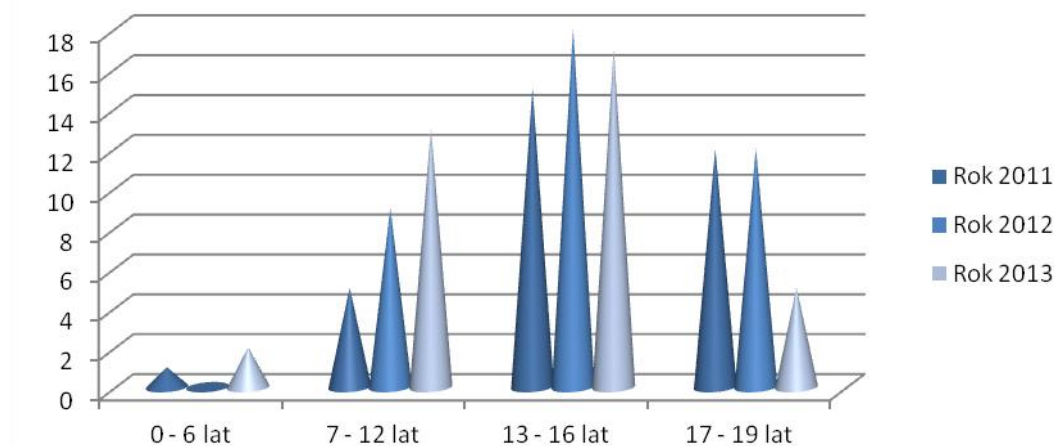
Wykres 9. Liczba dzieci przebywających w placówce ze względu na pochodzenie.



Źródło: Opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego wykresu od 2011 roku liczba dzieci z Powiatu Suwalskiego jest niższa niż łączna liczba dzieci z innych powiatów. Od 2011 roku dzieci pochodzących z Powiatu Suwalskiego jest prawie dwa razy mniej niż dzieci pochodzących z pozostałych powiatów. Placówka, zgodnie z przepisami ustawy o pieczy zastępczej, obejmuje opieką dzieci od 10 do 18 roku życia. Spośród wszystkich dzieci przebywających w placówce socjalizacyjnej od 2011 roku większość stanowią dzieci w wieku od 7 do 16 lat. Niższy wiek dzieci trafiających do placówki, niż to przewiduje ustawa, wynika z zasady nie rozdzielania rodzeństwa. Dane te przedstawia poniższy wykres:

Wykres 10. Podział wychowanków placówki ze względu na wiek.



Źródło: Opracowanie własne.

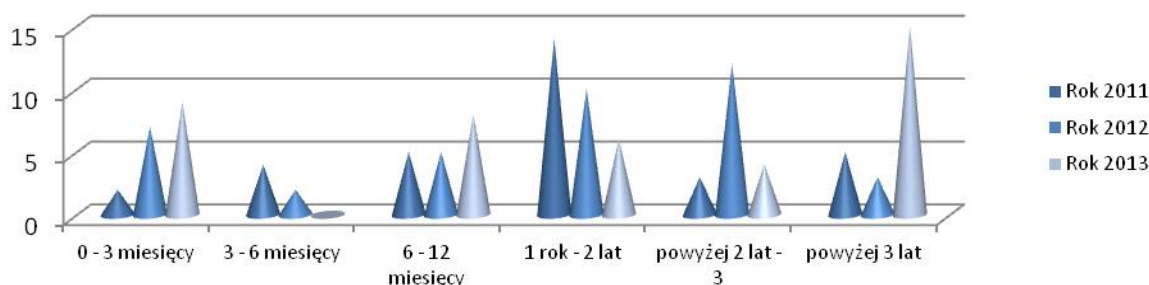
Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza (POW) z siedzibą w Pawłówce Nowej charakteryzuje się stosunkowo małą rotacją dzieci. Okres pobytu dzieci w POW przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Czas pobytu dzieci w POW w latach 2011 – 2013.

	2011	2012	2013
Do 3 miesięcy	2	7	9
powyżej 3 – 6 miesięcy	4	2	0
powyżej 6 – 12 miesięcy	5	5	8
powyżej 1 roku do 2 lat	14	10	6
powyżej 2 lat do 3 lat	3	12	4
Powyżej 3 lat	5	3	15

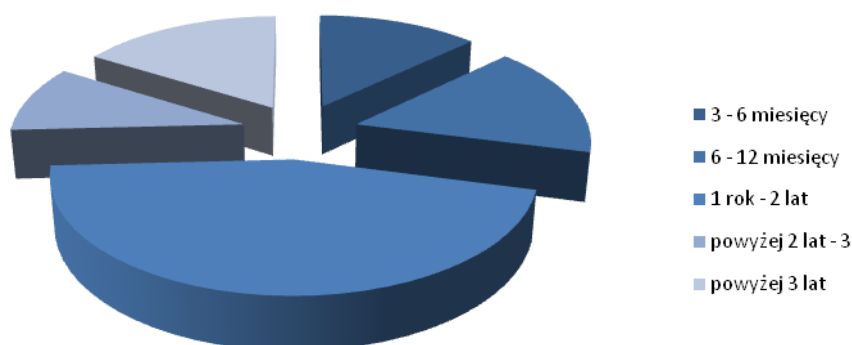
Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 11. Wychowankowie POW ze względu na czas pobytu w placówce w latach 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 12. Wychowankowie POW ze względu na czas pobytu w placówce w 2013 roku.



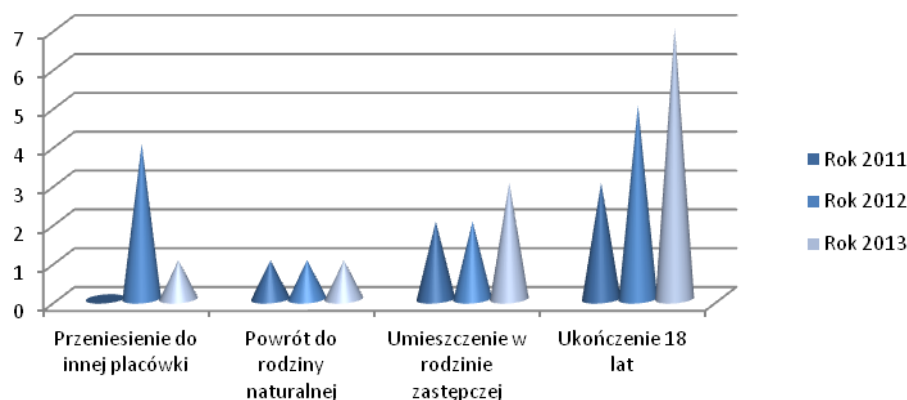
Źródło: Opracowanie własne.

Analizując sytuację poszczególnych wychowanków placówki i czas ich pobytu w placówce w 2013 roku można zauważyć, że najwięcej z nich, bo aż 35,71 % wychowanków przebywało w placówce powyżej 3 lat. Wynika to z faktu, że istnieją bardzo małe szanse na znalezienie rodziny zastępczej albo też adopcyjnej, która zdecyduje się przyjąć dzieci, najczęściej rodzeństwo. Należy też zauważyć, że dosyć znaczna liczba dzieci w poszczególnych latach przebywała w placówce do 3 miesięcy. Przyczyny odejścia wychowanków z placówki w tym czasie były następujące:

- w 2011 roku: przeniesienie do innej placówki - 0 wychowanków, 1 wychowanek powrócił do rodziny naturalnej, 2 dzieci umieszczono w rodzinie zastępczej, 3 wychowanków ukończyło 18 lat;
- w 2012 roku: powrót do rodziny naturalnej - 1 wychowanek, 2 dzieci trafiła do rodziny zastępczej, 4 wychowanków przeniesiono do innych placówek, 5 wychowanków ukończyło 18 lat;
- w 2013 roku: 1 wychowanek został przeniesiony do innej placówki, 1 wychowanek wrócił do rodziny naturalnej, 7 wychowanków ukończyło 18 lat;

W POW, co pół roku, w ramach pracy stałego zespołu ds. okresowej oceny dzieci, dokonuje się oceny sytuacji wychowanków przebywających w placówce. Niestety odsetek dzieci kierowanych do opieki zastępczej jest niewielki. Wynika to ze zbyt małej liczby rodzin zastępczych gotowych na przyjęcie dzieci. Mimo trudności związanych ze skierowaniem dzieci do rodzinnej opieki zastępczej a także adopcji, trwają ustawiczne wysiłki, zarówno POW jak i PCPR, by pozyskiwać kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzić proces ich szkolenia. Należy jednakże zauważyć jak trudny jest to proces i jak dużym ryzykiem emocjonalnym obciążony ze strony ewentualnych rodzin, które podejmują się pełnienia tej funkcji. Przyczyny odejścia wychowanków z Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej przedstawia wykres nr 13.

Wykres 13. Przyczyny odejścia wychowanków z POW.



Źródło: Opracowanie własne.

2. 4. Usamodzielnienie wychowanków

Kolejnym ważnym elementem systemu pieczy zastępczej jest usamodzielnienie wychowanków instytucjonalnych oraz rodzinnych form opieki. Usamodzielnienie jest celem każdego systemu wsparcia i stanowi najlepsze kryterium oceny skuteczności podejmowanych działań. Usamodzielnienie jest przeciwnością wyuczenia bezradności i dostarczania nowego pokolenia klientów pomocy społecznej.

W ramach wsparcia dla osób opuszczających placówki istnieje możliwość udzielenia pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych - skierowania byłego wychowanka do tzw. mieszkania chronionego/usamodzielnienia. Prowadzenie mieszkań usamodzielnienia dla osób z terenu więcej niż jednej gminy jest zadaniem własnym powiatu. W Powiecie Suwalskim obecnie nie ma tego typu mieszkań. Byli wychowankowie najczęściej wracają do swoich rodzin naturalnych lub wynajmują mieszkania na terenie miasta Suwałk.

Wychowankowie mogą otrzymać również pomoc:

- na kontynuowanie nauki;
- finansową na usamodzielnienie;
- na zagospodarowanie w formie pomocy rzeczowej.

W 2013 roku z pomocy na kontynuowanie nauki korzystało 29 wychowanków z rodzin zastępczych i 10 wychowanków z placówek opiekuńczo-wychowawczych. Na chwilę obecną 8 wychowanków kontynuuje naukę na uczelniach wyższych. Na ten cel wydatkowano łącznie kwotę 174.095,32 zł. Z pomocy finansowej na usamodzielnienie skorzystało w 2013 roku 6 wychowanków z rodzin zastępczych i 3 wychowanków z placówek opiekuńczo-wychowawczych. Na ten cel wydatkowano łącznie kwotę 42.852,00 zł.

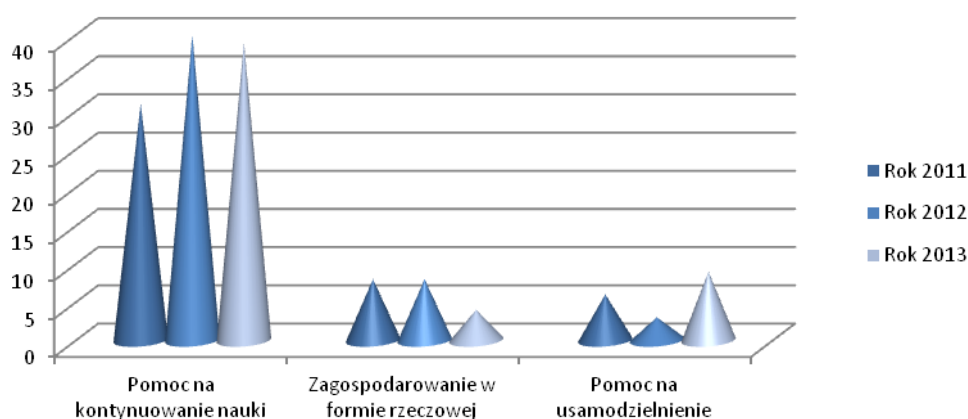
Ostatnią formą pomocy w procesie usamodzielnienia jest pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. W 2013 roku Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie udzieliło pomocy na zagospodarowanie 4 osobom z rodzin zastępczych. Na ten cel wydatkowano łącznie kwotę 9179,54 zł.

Tabela 14. Pomoc dla wychowanków rodzin zastępczych i placówki opiekuńczo-wychowawczej w latach 2011 – 2013.

Lata	Pomoc na kontynuowanie nauki		Zagospodarowanie w formie rzeczowej		Pomoc na usamodzielnienie	
	liczba wychowanków rodziny zastępcze	liczba wychowanków-POW	liczba wychowanków-rodziny zastępcze	liczba wychowanków-POW	liczba wychowanków-rodziny zastępcze	liczba wychowanków-POW
2011	21	10	5	3	4	2
2012	29	11	6	2	0	3
2013	29	10	4	0	6	3

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 14. Pomoc dla wychowanków rodzin zastępczych i POW w latach 2011 – 2013.



Źródło: Opracowanie własne.

3. Podsumowanie danych odnoszących się do systemu pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim i jego ocena za lata 2011 – 2013:

Analiza dotychczasowego sposobu funkcjonowania systemu pieczy zastępczej w powiecie pozwala na dokonanie następujących stwierdzeń.

1. Do głównych przyczyn umieszczania dzieci w pieczy zastępczej zaliczyć należy dysfunkcyjność rodzin, w tym wynikająca z uzależnień (40 dzieci) oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (32 dzieci);

2. W Powiecie Suwalskim w 2013 roku funkcjonowały 33 rodziny zastępcze spokrewnione, 19 rodzin zastępczych niezawodowych oraz 1 zawodowa. Wśród rodzin spokrewnionych funkcję tę sprawowali dziadkowie (26 rodzin) i rodzeństwo (7 rodzin). Wśród rodzin niezawodowych krewni w linii bocznej (12 rodzin) stanowili większość. Łącznie w rodzinach umieszczonych było 102 dzieci.
3. Funkcje rodziny zastępczej, zarówno spokrewnionej jak i niezawodowej oraz zawodowej, na terenie Powiatu Suwalskiego w większości pełnią małżeństwa. W roku 2013 było to 35 małżeństw i 18 osób samotnych.
4. Należy zauważyć, że w ostatnich dwóch latach (2012-2013) ponad 70% wszystkich osób, które sprawowały pieczę zastępczą w stosunku do dzieci, miało ukończony 41. rok życia. Oznacza to, że funkcję tę podejmują przede wszystkim osoby dojrzałe, posiadające już wystarczające doświadczenie życiowe.
5. Na terenie Powiatu Suwalskiego funkcjonuje jedna placówka opiekuńczo – wychowawcza, Dom Dziecka z siedzibą w Pawłówce Nowej 1; 16 – 427 Przerośl, przewidziany na 30 miejsc dla wychowanków w wieku od 10 do 18 lat. W roku 2013 w placówce średniorocznie przebywało 42 dzieci. Placówka spełnia w chwili obecnej wymogi standaryzacyjne dla tego typu placówek, tym nie mniej już teraz należy czynić przygotowania do transformacji obecnej placówki pod kątem nowych wymagań standaryzacyjnych zapisanych w ustawie o pieczy zastępczej.
6. Analiza procesu usamodzielnienia wychowanków rodzin zastępczych i POW wskazuje, iż dużym wsparciem w procesie usamodzielnienia dla części z nich byłaby możliwość skorzystania z mieszkania przejściowego, dzięki któremu start w dorosłe samodzielne życie byłby znacząco ułatwiony. Należy zauważyć, że powiat jak dotąd nie dysponuje tego typu mieszkaniem.

4. Potrzeby powiatu w zakresie pieczy zastępczej:

Powiat Suwalski, jak każdy powiat w kraju, zobligowany jest do wypełnienia zadań własnych wynikających z regulacji ustawowych. Wprowadzona od stycznia 2012 roku ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w sposób systemowy reguluje działania samorządów w tym obszarze. Niestety nowe regulacje ustawowe nie pociągnęły za sobą wystarczających środków finansowych na ich wprowadzenie przerzucając ciężar z tym związany na samorządy powiatowe i częściowo gminne. Potrzeba, zatem czasu, by samorządy mogły dostosować infrastrukturę oraz funkcjonujące instytucje do realnych potrzeb społecznych, wobec których stają. Wprowadzenie, bowiem optymalnych rozwiązań, dla sprawnego funkcjonowania pieczy zastępczej, z konieczności musi być związane z określonymi nakładami finansowymi. A tych samorządom odmówiono. Ta sama rzeczywistość dotyczy również Powiat Suwalski. Zatem omawiając potrzeby powiatu musimy mieć na

względnie powyższe stwierdzenia. Tym nie mniej ich sformułowanie w stopniu możliwie optymalnym winno być zawarte w niniejszym dokumencie.

Zatem występujące potrzeby można określić w kilku obszarach.

- A. Działalność profilaktyczna
- B. Infrastruktura
- C. Rodzinna piecza zastępcza
- D. Instytucjonalna piecza zastępcza
- E. Organizator pieczy zastępczej w powiecie.

A. Działalność profilaktyczna

Jest ona podstawowym narzędziem, by ograniczyć zjawisko rozpadu rodzin naturalnych na tyle, na ile jest to w ogóle możliwe. Dzięki temu można będzie ograniczyć również koszty, jakie samorządy muszą w chwili obecnej ponosić na funkcjonowanie systemu pieczy zastępczej. Profilaktyka winna, zatem obejmować działania na rzecz rodzin, w których widoczne są symptomy dysfunkcji, by odpowiednio wcześniej oferować takim rodzinom niezbędne wsparcie specjalistyczne. Należy mieć nadzieję, że właściwie adresowane wsparcie pozwoli na uchronienie rodziny przed jej rozpadem a dzieci przed traumatyczną wizją oderwania od naturalnego środowiska domowego. Konieczne jest, zatem tworzenie wewnętrznego systemu wspierania rodziny, w oparciu o działania profilaktyczne podejmowane we współpracy ze środowiskiem lokalnym, a w szczególności z właściwym ze względu na miejsce zamieszkania rodziny i dziecka, ośrodkiem pomocy społecznej i szkołą. Można i należy wykorzystywać w tym celu również asystentów rodzinnych.

B. Infrastruktura

1) Dom Dziecka w Pawłowie

Jak wcześniej wspomniano placówka w chwili obecnej spełnia wymogi standaryzacyjne. Jednakże ustawa o pieczy zastępczej określa czas funkcjonowania placówek opiekuńczo wychowawczych w dotychczasowych standardach do końca roku 2020. Po tej dacie będą mogły działać jedynie domy maksymalnie 14 osobowe. Oznacza to konieczność przekształcenia obecnej placówki na dwie o nowym standardzie. Prace przygotowawcze do tego procesu winny rozpocząć się niezwłocznie.

2) Mieszkanie chronione dla wychowanków

W dłuższej perspektywie jest ono niezbędnym elementem właściwego funkcjonowania procesu usamodzielnienia wychowanków, szczególnie tych, którzy osiągając pełnoletność w placówce opiekuńczo – wychowawczej nie mają możliwości powrotu do rodzin biologicznych. Mieszkanie daje szansę na bezpieczne warunki zamieszkania na etapie wchodzenia wychowanka w

życie zawodowe. Wskazane jest, by jedno mieszkanie przeznaczone było dla dziewcząt a drugie dla chłopców.

C. Rodzinna piecza zastępcza

Właściwy rozwój rodzinnej pieczy zastępczej wymaga ustawicznej wrażliwości i monitoringu ze strony służb powiatu. Należy zrobić wszystko, by uniknąć sytuacji krzywdzenia dzieci. Właściwie pojęta troska oznacza umożliwienie dzieciom, w stopniu optymalnym, rozwoju osobistego i rozwoju relacji społecznych, dzięki którym młody człowiek wyrośnie na uczciwego i prawego członka społeczności, który zdolny będzie do przekazywania dobra dalej. Proces ten opatrzony być musi mechanizmami wspomagającymi, zarówno samych młodych, którzy trafiają do pieczy zastępczej jak i rodziny podejmujące się opieki. Dlatego konieczne są:

- 1) Szkolenia kandydatów na rodziny zastępcze.
- 2) Podnoszenie kwalifikacji przez rodziny już funkcjonujące.
- 3) Rozwój rodzin zawodowych, w tym specjalistycznych i pogotowia rodzinnego.
- 4) Rozwój mechanizmów wspierania i integracji rodzin poprzez grupy wsparcia i warsztaty integracyjno - wychowawcze. Udostępnianie rodzinom zastępczym specjalistycznej pomocy i wsparcia pedagogicznego, psychologicznego lub uzależnionego od indywidualnych potrzeb rodziny i dziecka, a także poradnictwa prawnego. O ile warunki na to pozwolą należy mieć na uwadze tworzenie rodzin pomocowych.
- 5) Realizacja procesu usamodzielniania pełnoletnich wychowanków przebywających w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz organizowanie szkoleń dostosowanych do indywidualnych potrzeb usamodzielnianych.
- 6) Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego, celem pozyskiwania kandydatów do tworzenia i realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej. Ważne jest by procesowi temu towarzyszyła perspektywa zamiany instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez rozwój form pieczy rodzinnej. Należy jednak mieć świadomość wynikającą z doświadczeń, że jest to proces długofalowy a jego ewentualny sukces zależy przede wszystkim od transformacji społecznej świadomości.

Na terenie Powiatu Suwalskiego, kilka razy w roku zdarzają się sytuacje, w których sąd żąda od PCPR wskazania w ciągu kilku godzin kandydatów do pełnienia pieczy zastępczej dla dzieci wskazanych przez sąd. Z reguły mamy wówczas do czynienia z sytuacjami bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub nawet życia dzieci. Powtarzalność tego typu sytuacji nakazuje, by rozważyć możliwość powołania pogotowia rodzinnego, do którego mogłyby trafić dzieci w trybie natychmiastowym. Dzięki temu dzieci byłyby bezpieczne a sąd miałby wystarczający czas na dokonanie właściwego docelowego rozstrzygnięcia w sprawie dzieci.

D. Instytucjonalna piecza zastępcza

Jak to już wcześniej zostało wspomniane, funkcjonowanie instytucjonalnej pieczy zastępczej w obecnej formie możliwe jest do końca roku 2020. Po tej dacie będą mogły działać jedynie domy, w których będzie przebywało do 14 dzieci. Należy przygotować koncepcję rozwiązań dla powiatu, co do sposobu prowadzenia pieczy instytucjonalnej. Biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania wydaje się mało prawdopodobne, by możliwym była rezygnacja z tej formy pieczy.

Otwartym natomiast pozostaje zagadnienie powstawania w Powiecie Suwalskim rodzinnych domów dziecka. Zgodnie z nowymi regulacjami, wynikającymi z ustawy o pieczy zastępczej, dom taki nie musi już być jednostką organizacyjną jst. Może on działać na podstawie umowy prowadzących ze starostą. Być może współistnienie wspomnianych tu form pieczy instytucjonalnej da szansę na zoptymalizowanie sytuacji dzieci szczególnie w kontekście ich usamodzielnienia.

E. Organizator pieczy zastępczej w powiecie.

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (rpz) w powiecie pełni Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Suwałkach. Standardy wprowadzone ustawą od stycznia 2012 roku nakazują, by organizator zapewnił funkcjonowanie koordynatorów rpz oraz zespołu ds. rpz. Ustawa wprowadza liczbowe ograniczenia rodzin, jakie mogą być objęte opieką jednego koordynatora (30). Oznacza to, że w Powiecie Suwalskim winno funkcjonować dwóch koordynatorów. Spoczywa na nich dbałość o sytuację dzieci i rodzin, współpraca z sądem rodzinnym, z instytucjami edukacyjnymi i pomocowymi, obowiązek sporządzania kwartalnych ocen sytuacji dzieci najmłodszych włączonych w rpz oraz opiniowania rodzin. Ponadto koordynatorzy czuwają nad systemem szkoleń kandydatów na rodziny zastępcze oraz rodzin już działających. W praktyce koordynatorzy znaczną część swoich obowiązków realizują poprzez wizyty domowe i pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania.

Organizator rpz na chwilę obecną dysponuje zapleczem niezbędnym do realizowania systemu pieczy zastępczej. Jakość świadczonych usług na rzecz rodzin byłaby większa, gdyby organizator dysponował przynajmniej jednym dodatkowym wyodrębnionym pomieszczeniem na działalność rpz. Należałoby również rozważyć możliwość zakupu środka transportu dostosowanego do przewozu dzieci, co usprawniłoby działalność organizatora.

III. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMU PIELCZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SUWALSKIM

Warto by w tym miejscu przywołać katalog zadań własnych powiatu w kształcie określonym ustawą. Zgodnie z art. 180. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych powiatu należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych;
- 2) zapewnienie dzieciom opieki w pieczy zastępczej;
- 3) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym formy pieczy zastępczej;
- 4) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- 5) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- 6) organizowanie szkoleń;
- 7) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej tj. grupy wsparcia, specjalistyczne poradnictwo;
- 8) powoływanie centrów administracyjnych do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- 9) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- 10) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
- 11) prowadzenie rejestru danych, o kandydatach i rodzinach zastępczych;
- 12) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
- 13) finansowanie:
 - świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w pieczy zastępczej;
 - pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym;
 - szkoleń dla kandydatów;
- 14) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie.

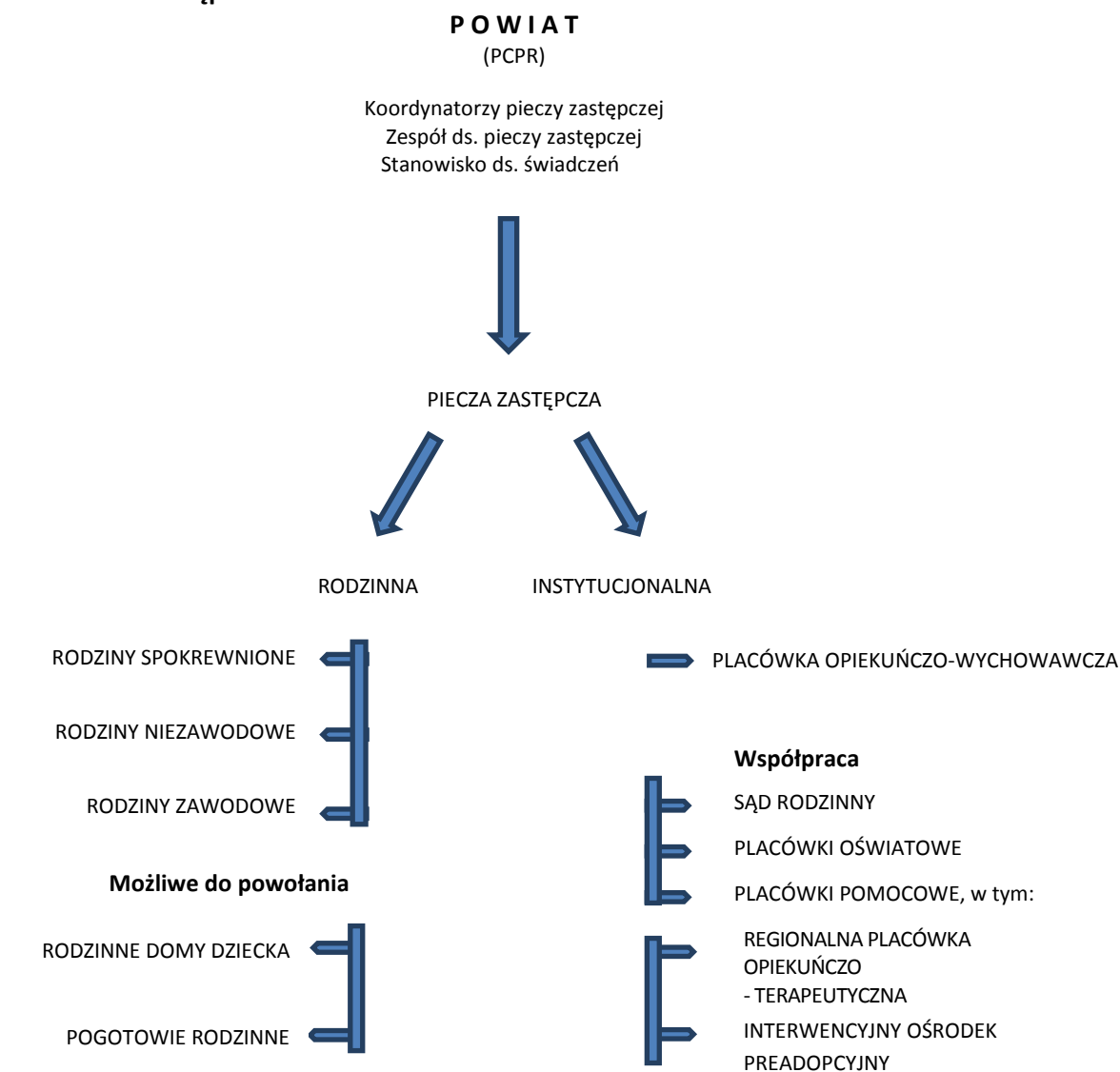
Z kolei do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

- 1) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 2) finansowanie pobytu w pieczy zastępczej cudzoziemców mających miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Program rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim na lata 2014 – 2016, poza elementami podsumowania obecnie funkcjonującego systemu, wyznacza kierunki działań, które pozwolą na rozwój pieczy zastępczej i efektywniejsze zaplanowanie środków na realizację zadań w zakresie systemu pieczy zastępczej. Realizacja programu będzie dokonywana w trzyletnich cyklach, dlatego program powinien być elastyczny, mieć otwarty charakter. Pozwoli to na dokonywanie adaptacji programu do zmieniających warunków społecznych i gospodarczych.

Niżej zamieszczamy schemat systemu pieczy zastępczej. Obok istniejących zawarte są w nim również elementy, których powołanie może okazać się konieczne dla zapewnienia optymalnych warunków bezpieczeństwa i rozwoju dzieciom i młodym pozbawionym opieki rodziców biologicznych.

Rysunek 1. Piecza zastępcza w Powiecie Suwalskim.



Źródło: Opracowanie własne.

W świetle zadań ustawowych oraz przeglądu prowadzonych już działań i stwierdzonych potrzeb wynika, że działania podejmowane przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej rozciągnięte są na niemal wszystkie obszary funkcjonowania pieczy zastępczej i dotyczą różnorodnej tematyki – począwszy od pozyskiwania i przygotowywania kandydatów, poprzez wspieranie istniejących już rodzin zastępczych, do współpracy z instytucjami wspierającymi rozwój dziecka i rodziny, szczególnie działającymi w środowisku lokalnym. Niezwykle duże znaczenie winna mieć systematyczna współpraca organizatora pieczy z ośrodkami pomocy społecznej w powiecie. Współpraca ta ma celu wspieranie rodzin biologicznych, by poprzez prawidłowe ich funkcjonowanie ograniczyć w stopniu maksymalnym konieczność przechodzenia dzieci do pieczy zastępczej. Ponadto celem współpracy jest również umożliwienie powrotu dzieci do rodzin naturalnych w sytuacji, gdy zaistnieją przesłanki, na podstawie których piecza, w odniesieniu do konkretnych dzieci, może być wygaszona. Nie sposób przecenić współpracy koordynatorów pieczy z asystentami rodzin.

Spośród wyszczególnionych potrzeb, jako priorytetowe potraktować należy:

- 1) pozyskiwanie i szkolenie kandydatów oraz osób pełniących funkcje rodziny zastępczej,
- 2) zapewnienie takiej liczby rodzin zastępczych, która zabezpieczy dobro dzieci pozbawionych opieki w powiecie,
- 3) zwiększenie liczby rodzin zastępczych zawodowych, konieczne w sytuacjach sprawowania długoletniej opieki przez rodzinę nad trójką dzieci **lub więcej dzieci w przypadku rodzeństwa**,
- 4) usprawnienie procesu usamodzielniania pełnoletnich wychowanków przebywających w instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej poprzez mieszkania chronione,
- 5) przygotowanie koncepcji rozwoju pieczy instytucjonalnej.

1. Cele i priorytety programu

Cel główny programu

TWORZENIE WARUNKÓW BEZPIECZNEGO ŻYCIA I ROZWOJU DZIECIOM I MŁODZIEŻY POZBAWIONYM OPIEKI RODZICÓW BIOLOGICZNYCH POPRZEC ROZWÓJ RODZINNYCH I INSTYTUCJONALNYCH FORM PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SUWALSKIM.

Cele szczegółowe programu, kierunki i sposoby ich realizacji

1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego;
2. Wspieranie rozwoju różnych form rodzicielstwa zastępczego;

3. Organizowanie pomocy i wsparcia w procesie usamodzielniania się i integracji ze środowiskiem wychowanków opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo - wychowawcze;
4. Dostosowanie systemu instytucjonalnych form pomocy dziecku i rodzinie do potrzeb powiatu.

Tabela 15. Cele szczegółowe, kierunki i sposoby ich realizacji

1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego.	
Kierunki działań	Sposoby realizacji działań
Pozyskiwanie kandydatów do tworzenia i realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej;	– prowadzenie kampanii społecznych, akcji i inicjatyw promujących idee rodzicielstwa zastępczego; – tworzenie ulotek, broszur, plakatów informacyjnych celem zachęcenia potencjalnych kandydatów; – indywidualne spotkania i rozmowy z osobami zainteresowanymi; – prowadzenie strony internetowej;
Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej w zakresie wynikającym z przyszłych zadań.	– organizowanie szkoleń; – udzielanie wsparcia i poradnictwa zależnie od indywidualnych potrzeb. – formy warsztatowe wsparcia i wymiany doświadczeń
2. Wspieranie rozwoju różnych form rodzicielstwa zastępczego.	
Kierunki działań	Sposoby realizacji działań
Zapewnienie takiej liczby rodzin zastępczych, która zabezpieczy dobro dzieci pozbawionych opieki w powiecie	– poszukiwanie rodziców zastępczych wśród członków dalszej rodziny dziecka; – poszerzanie wiedzy o możliwościach realizacji pieczy zastępczej;
Zwiększenie liczby rodzin zastępczych zawodowych;	– kwalifikowanie, w sytuacjach przewidzianych ustawą, kandydatów spośród istniejących rodzin zastępczych rodzin mogących pełnić funkcje rodziny zastępczej zawodowej; – informowanie rodzin spełniających określone warunki o możliwości zmiany funkcji na rodzinę zastępczą zawodową; – podnoszenie umiejętności i kwalifikacji rodzin zastępczych;
Utworzenie wśród istniejących rodzin zastępczych rodzin pełniących funkcje rodzin pomocowych;	– informowanie w czasie indywidualnych spotkań i rozmów o możliwościach i korzyściach tworzenia rodzin zastępczych pomocowych; – poszukiwanie, pozyskiwanie wśród rodzin zastępczych zawodowych;
Utworzenie wśród istniejących rodzin zastępczych zawodowych rodzin pełniących funkcje pogotowia rodzinnego;	– kwalifikowanie, spośród istniejących rodzin zastępczych zawodowych, rodzin mogących pełnić funkcje pogotowia rodzinnego; – podnoszenie umiejętności i kwalifikacji rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego;
Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań wynikających z pełnionych funkcji zabezpieczenia potrzeb dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz przeciwdziałających zjawisku wypalenia zawodowego;	– współpraca z podmiotami zewnętrznymi; – opracowanie indywidualnego programu szkoleń; – wykorzystanie zasobów własnych; – formy warsztatowe wsparcia i wymiany doświadczeń
Organizowanie i wspieranie rozwoju grup wsparcia dla rodzin zastępczych;	– opracowanie harmonogramu i tematyki spotkań; – analiza oczekiwań i potrzeb rodzin zastępczych; – cykliczne spotkania z rodzinami zaangażowanymi w

	funkcjonowanie grupy wsparcia; – opracowanie i przeprowadzenie ankiety, jako narzędzia do zbadania potrzeb pieczy zastępczej;
Nawiązanie i utrzymywanie współpracy z osobami i instytucjami wspierającymi, celem pozyskiwania wolontariuszy współpracujących z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej na rzecz rodzin zastępczych;	– zgłoszenie chęci nawiązania współpracy do właściwych instytucji; – kontakt telefoniczny i osobisty z przedstawicielami właściwych instytucji;
Organizowanie i udostępnianie rodzinom zastępczym specjalistycznej pomocy, terapii i wsparcia pedagogicznego, psychologicznego lub uzależnionego od indywidualnych potrzeb rodziny i dziecka, a także poradnictwa prawnego;	– monitorowanie potrzeb rodzin zastępczych w trakcie bieżącej działalności organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; – korzystanie z zasobów własnych organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (pracownicy stali oraz zatrudnieni w ramach umowy zlecenie); – kierowanie do właściwej poradni specjalistycznej;
Tworzenie wewnętrznego systemu wspierania rodziny podejmowane we współpracy ze środowiskiem lokalnym, a w szczególności z ośrodkiem pomocy społecznej i asystentem rodziny.	– okresowe spotkania z ośrodkami pomocy społecznej oraz asystentami rodziny; – stała współpraca i monitoring działań w rodzinach zastępczych w środowisku lokalnym.
3. Organizowanie pomocy i wsparcia w procesie usamodzielniania się i integracji ze środowiskiem wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.	
Kierunki działań	Sposoby realizacji działań
Tworzenie i realizacja programów usamodzielniania pełnoletnich wychowanków przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej.	– pomoc w opracowaniu programu usamodzielniania; – monitoring wychowanków w środowisku lokalnym.
Usprawnienie procesu usamodzielniania poprzez mieszkanie chronione.	– kupno mieszkań chronionych na potrzeby wychowanków; – ustalenie regulaminów funkcjonowania mieszkań i zasad przebywania w nich wychowanków.
Organizowanie szkoleń dostosowanych do indywidualnych potrzeb usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych.	– rozpoznanie potrzeb i opracowanie planu i harmonogramu szkoleń; – wykorzystanie zasobów własnych (pracownicy PCPR Suwałki lub osoby zatrudnione na umowę zlecenie) organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; – włączenie usamodzielnianych wychowanków w programy realizowane w ramach środków UE i FP umożliwiające nabycie kwalifikacji zawodowych
4. Dostosowanie systemu instytucjonalnych form pomocy dziecku i rodzinie do zmieniających się warunków.	
Kierunki działań	Sposoby realizacji działań
Przygotowanie koncepcji rozwoju pieczy instytucjonalnej.	– współpraca z istniejącą placówką opiekuńczo – wychowawczą na terenie Powiatu Suwalskiego celem dostosowania instytucjonalnych form pieczy zastępczej do obowiązującej ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i przepisów wykonawczych.

Źródło: Opracowanie własne.

IV. HARMONOGRAM I LIMITY NA LATA 2014 – 2016.

Jako główny cel realizacji Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Suwalskim przyjmuje się **tworzenie warunków bezpiecznego życia i rozwoju dzieciom i młodzieży pozbawionym opieki rodziców biologicznych poprzez Rozwój rodzinnych i instytucjonalnych form pieczy zastępczej**. Cel ten rozwinięty został o cztery cele szczegółowe, które wskazują na główne obszary działania w obrębie zadań wynikających z pieczy zastępczej. Każdy obszar (cel szczegółowy) w istocie wskazuje kierunki działania wraz ze sposobem ich realizacji. Wśród nich znajdują się i te, które w analizie potrzeb zostały wskazane, jako priorytetowe. Na tej podstawie opracowany został harmonogram i limity na lata 2014 – 2016.

Tabela 16. Harmonogram działań dotyczących rozwoju pieczy zastępczej na lata 2014 – 2016.

Lp.	Działania	Sposoby realizacji działań	Osoby/ instytucje odpowiedzialne za realizację	Termin realizacji
1.	Pozyskiwanie kandydatów do tworzenia i realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej;	- prowadzenie kampanii społecznych, akcji i inicjatyw promujących idee rodzicielstwa zastępczego; - tworzenie ulotek, broszur, plakatów informacyjnych celem zachęcenia potencjalnych kandydatów; - indywidualne spotkania i rozmowy z osobami zainteresowanymi; - prowadzenie strony internetowej;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej/ instytucje współpracujące	Działanie ciągłe
2.	Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej w zakresie wynikającym z przyszłych zadań;	- organizowanie szkoleń; - udzielanie wsparcia i poradnictwa zależnie od indywidualnych potrzeb;	Realizacja zadania zlecona w drodze konkursu	Działanie ciągłe
3.	Dostosowanie liczby rodzin zastępczych w Powiecie Suwalskim do potrzeb opieki nad dziećmi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych	- poszukiwanie rodziców zastępczych wśród członków dalszej rodziny dziecka; - poszerzanie wiedzy o możliwościach realizacji pieczy zastępczej;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej	Działalność ciągła
4.	Zwiększenie liczby rodzin zastępczych zawodowych w Powiecie Suwalskim;	- kwalifikowanie z pośród istniejących rodzin zastępczych rodzin mogących pełnić funkcje rodziny zastępczej zawodowej; - informowanie rodzin spełniających określone warunki o możliwości pełnienia funkcji rodziny zawodowej; - podnoszenie umiejętności i kwalifikacji rodzin zastępczych;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej/ instytucje współpracujące	Zgodnie z limitem na dany rok kalendarzowy

5.	Utworzenie, wśród istniejących rodzin zastępczych, rodzin pełniących funkcje rodzin pomocowych;	- informowanie w czasie indywidualnych spotkań i rozmów o możliwościach i korzyściach tworzenia rodzin zastępczych pomocowych; - ustalenie zasad realizacji zadania rodziny pomocowej;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej	Działanie ciągłe; Podjęcie funkcji rodz. pomocowej zależnie od potrzeb
6.	Utworzenie wśród istniejących rodzin zastępczych zawodowych rodzin pełniących funkcje pogotowia rodzinnego;	- kwalifikowanie, spośród istniejących rodzin zastępczych zawodowych, rodzin mogących pełnić funkcje pogotowia rodzinnego; - podnoszenie umiejętności i kwalifikacji rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej/	Według potrzeb
7.	Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań wynikających z pełnionych funkcji zabezpieczenia potrzeb dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz przeciwdziałających zjawisku wypalenia zawodowego;	- współpraca z podmiotami zewnętrznymi; - wykorzystanie zasobów własnych;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej (pracownicy lub osoby zatrudnione na umowę zlecenie)	1 szkolenie rocznie/według potrzeb
8.	Organizowanie i wspieranie rozwoju grup wsparcia dla rodzin zastępczych;	- opracowanie harmonogramu i tematyki spotkań; - analiza oczekiwań i potrzeb rodzin zastępczych; - uzgodnienie programu wsparcia dostosowanego do potrzeb rodziny; - cykliczne spotkania z rodzinami zaangażowanymi w funkcjonowanie grupy wsparcia;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej	Według potrzeb
9.	Nawiązanie i utrzymywanie współpracy z osobami i instytucjami wspierającymi, celem pozyskiwania wolontariuszy współpracujących z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej na rzecz rodzin zastępczych	- zgłoszenie chęci nawiązania współpracy do właściwej instytucji; - kontakt telefoniczny i osobisty z przedstawicielami właściwych instytucji;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej/ instytucje współpracujące	Na bieżąco W miarę potrzeb
10.	Organizowanie i udostępnianie rodzinom zastępczym specjalistycznej pomocy, terapii i wsparcia pedagogicznego, psychologicznego lub uzależnionego od indywidualnych potrzeb rodziny i dziecka, a także poradnictwa prawnego;	- monitorowanie potrzeb rodzin zastępczych w trakcie bieżącej działalności organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; - korzystanie z zasobów własnych organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (pracownicy stali oraz zatrudnieni w ramach umowy zlecenie); kierowanie do właściwej poradni specjalistycznej;	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej (pracownicy PCPR w Suwałkach i osoby zatrudnione na umowy zlecenie) / instytucje specjalistyczne	Na bieżąco w miarę potrzeb
11.	Tworzenie wewnętrznego systemu wspierania rodziny w oparciu o działania profilaktyczne	- okresowe spotkania z ośrodkami pomocy społecznej (uświadamianie	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej / ośrodki pomocy	Na bieżąco

	podejmowane we współpracy ze środowiskiem lokalnym, a w szczególności z ośrodkiem pomocy społecznej;	potrzeby uruchamiania systemu współpracy instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny w ramach działań profilaktycznych);	społecznej w Powiecie Suwalskim/ instytucje współpracujące	
12.	Tworzenie i realizacja programów usamodzielniania pełnoletnich wychowanków przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;	- pomoc w opracowaniu programu usamodzielnienia; - przygotowanie mieszkań chronionych; - kupno mieszkań chronionych na potrzeby wychowanków; - ustalenie regulaminów funkcjonowania mieszkań i zasad przebywania w nich wychowanków.	PCPR w Suwałkach/ Opiekun usamodzielnienia; Powiat Suwalski	W miarę potrzeb
13.	Organizowanie szkoleń dostosowanych do indywidualnych potrzeb usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych;	- rozpoznanie potrzeb i opracowanie planu i harmonogramu szkoleń; - włączenie usamodzielnianych wychowanków w programy realizowane w ramach środków UE i FP umożliwiające nabycie kwalifikacji zawodowych - wykorzystanie zasobów własnych (pracownicy PCPR w Suwałkach lub osoby zatrudnione na umowę zlecenie) organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.	PCPR - organizator rodzinnej pieczy zastępczej (pracownicy PCPR w Suwałkach lub specjaliści zatrudnieni na umowy zlecenie);	W miarę potrzeb
14.	Przygotowanie koncepcji rozwoju pieczy instytucjonalnej	- współpraca z istniejącą placówką opiekuńczo – wychowawczą na terenie Powiatu Suwalskiego celem dostosowania instytucjonalnych form pieczy zastępczej do obowiązującej ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i przepisów wykonawczych.	PCPR w Suwałkach Placówka opiekuńczo wychowawcza	Do VI.2015 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 17. Limity dotyczące pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim na lata 2014 – 2016.

Kierunki działań	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016
Limit rodzin zastępczych zawodowych tworzona w danym roku w Powiecie Suwalskim	1 rodzina	1 rodzina	2 rodziny

Źródło: Opracowanie własne.

V. EWALUACJA I MONITORING REALIZOWANYCH DZIAŁAŃ

Monitorowanie niniejszego programu odbywać się będzie na podstawie bieżącej oceny i analizy realizowanych celów i zadań oraz ocenie stopnia osiągniętych efektów przy pomocy opracowanych narzędzi.

Monitorowanie będzie procesem ciągłym. Do monitorowania i ewaluacji zostanie wykorzystany harmonogram działań na dany rok kalendarzowy oraz jego ocena pod kątem efektów realizacji.

Wskaźniki ewaluacji:

1. Liczba rozprowadzonych broszur celem zachęcenia potencjalnych kandydatów oraz liczba osób odwiedzających stronę internetową;
2. Liczba indywidualnych spotkań i rozmów z osobami zainteresowanymi;
3. Liczba nowopowstałych rodzin zastępczych;
4. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej;
5. Liczba udzielonego wsparcia i poradnictwa;
6. Liczba wydanych opinii, ocen i wizytacji w środowisku;
7. Liczba wydanych skierowań na szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej i niezawodowej;
8. Liczba rodzin zastępczych zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej;
9. Liczba przeprowadzonych szkoleń;
10. Liczba powstałych rodzin zastępczych pomocowych;
11. Rodzaje kontaktów z podmiotami zewnętrznymi;
12. Liczba spotkań z rodzinami zaangażowanymi w funkcjonowanie grupy wsparcia;
13. Liczba spotkań z pracownikami ops;

VI. ZAKOŃCZENIE

Rodzina jest najbardziej właściwym miejscem opieki i wychowania. To rodzina powinna w pełni zaspokoić potrzeby biologiczne i psychiczne dzieci. Rodzice, z racji pełnionej funkcji, decydują czy członkowie rodziny połączeni są silną więzią emocjonalną i czy są w niej przestrzegane wartości, zasady i normy.

Sytuacja gospodarczo-społeczna kraju powoduje wzrost problemów społecznych. Coraz więcej dzieci potrzebuje opieki, gdyż coraz więcej rodziców staje się niewydolnymi wychowawczo. Trudna sytuacja, w której znajduje się rodzina dotyka najbardziej dziecko, bo to właśnie ono najbardziej doświadcza skutków rodzinnego kryzysu. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych przebywają dzieci pozbawione rodzicielskiej troski, dzieci, wobec których w domu rodzinnym nie była sprawowana właściwa piecza.

Zaburzenia funkcjonowania rodziny mają różnorodne przyczyny. Oprócz zmian wynikających ze zmian społecznych i gospodarczych czy też kulturowych na zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny niewątpliwym wpływ ma też poziom wykształcenia rodziców, poziom więzi rodzinnych czy też mocno w ostatnim okresie czasu podkreślany w wielu analizach problem ubóstwa i bezrobocia. W sposób bezpośredni zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny na terenie Powiatu Suwalskiego uwidaczniają się liczbą dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych, placówkach opiekuńczo – wychowawczych, placówkach resocjalizacyjnych. Odrębny obraz można wysnuć patrząc na nieletnich i małoletnich będących sprawcami przestępstw.

Najważniejszymi obecnie zadaniami wynikającymi z niniejszego programu jest kontynuowanie reformy nowego jakościowo systemu pomocy dziecku i rodzinie. Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej ma przede wszystkim służyć dzieciom i młodzieży, które nie z własnej winy zostały pozbawione rodzinnego ciepła. Chcemy bardzo, by przyjęte w programie założenia i cele, kierunki działań i metody ich realizacji, przemieniały się nade wszystko w uśmiech dziecka. W poczucie bezpieczeństwa i nadzieję, których w jakimś momencie młodego życia zabrakło.

WYKAZY WYKRESÓW, TABEL, RYSUNKÓW

WYKAZ WYKRESÓW

1. Wykres 1. Przyczyny umieszczania i liczba dzieci w pieczy zastępczej w Powiecie Suwalskim w roku 2013.
2. Wykres 2. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem w latach 2011 – 2013.
3. Wykres 3. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem, niezawodowe i zawodowe w latach 2011 – 2013.
4. Wykres 4. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej spokrewnionej z dzieckiem w latach 2011 – 2013.
5. Wykres 5. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej niespokrewnionej z dzieckiem, niezawodowej i zawodowej w latach 2011 – 2013.
6. Wykres 6. Wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem. na przełomie lat 2011 – 2013.
7. Wykres 7. Wiek dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem, niezawodowej i zawodowej na przełomie lat 2011 – 2013.
8. Wykres 8. Osoby pełniące funkcje rodzin zastępczych.
9. Wykres 9. Liczba dzieci przebywających w placówce ze względu na pochodzenie.
10. Wykres 10. Podział wychowanków placówki ze względu na wiek.
11. Wykres 11. Wychowankowie POW ze względu na czas pobytu w placówce w latach 2011 – 2013.
12. Wykres 12. Wychowankowie POW ze względu na czas pobytu w placówce 2013 w roku.
13. Wykres 13. Przyczyny odejścia wychowanków z POW.
14. Wykres 14. Pomoc dla wychowanków rodzin zastępczych i POW w latach 2011 – 2013.

WYKAZ TABEL

1. Tabela 1. Powierzchnia i ludność Powiatu Suwalskiego na dzień 31 grudnia 2012 roku.
2. Tabela 2. Liczba rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych w Powiecie Suwalskim w latach 2011 – 2013.
3. Tabela 3. Stopień pokrewieństwa pomiędzy dzieckiem, a rodziną zastępczą w roku 2013.

4. Tabela 4. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem w latach 2011 – 2013.
5. Tabela 5. Dzieci przyjmowane przez rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem, niezawodowe i zawodowe w latach 2011 – 2013.
6. Tabela 6. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej spokrewnionej z dzieckiem na w latach 2011 – 2013.
7. Tabela 7. Wiek osób pełniących funkcje rodziny zastępczej niespokrewnionej z dzieckiem, niezawodowej i zawodowej w latach 2011 – 2013.
8. Tabela 8. Informacje na temat dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem na przełomie lat 2011 – 2013.
9. Tabela 9. Informacje o wieku dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem, niezawodowych i zawodowych na przełomie lat 2011 – 2013.
10. Tabela 10. Rodzice zastępczy w 2013 roku.
11. Tabela 11. Liczba umieszczonych dzieci w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów.
12. Tabela 12. Liczba dzieci przebywających w Domu Dziecka w Pawłowie Nowej w latach 2011 – 2013.
13. Tabela 13. Czas pobytu dzieci w POW w latach 2011 – 2013.
14. Tabela 14. Pomoc dla wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych w latach 2011 – 2013.
15. Tabela 15. Cele szczegółowe, kierunki, sposoby ich realizacji.
16. Tabela 16. Harmonogram działań dotyczących rozwoju pieczy zastępczej na lata 2014 – 2016.
17. Tabela 17. Limity dotyczące pieczy zastępczej w Powiecie Rzeszowskim na lata 2014 – 2016.

WYKAZ RYSUNKÓW

1. Rysunek 1. Piecza zastępcza w Powiecie Suwalskim.